

Neix la revista Ripacurtia

La identitat a la Ribagorça i les zones d'influència

Des d'una visió positiva de la realitat plurilingüística, com quelcom enriquidor i propi, certs col·lectius treballen des de fa temps per la valorització lingüística i cultural dels territoris de la Franja. L'acció de centres d'estudis, associacions culturals o mitjans de comunicació locals ha propiciat en gran manera que en l'actualitat el govern aragonès estigui treballant en l'esborrany de la Llei de llengües d'Aragó. El CERIB, tot i ser de creació recent (desembre de 2001), n'és un exemple. Centre filial del Instituto de Estudios Altoaragoneses, la seva denominació trilingüe (Centro de Estudios Ribagorzanos - Centre d'Estudis Ribagorçans - Zentro d'Estudis Ribagorzans) representa ja tota una declaració de principis: relacionar aquelles persones i organismes que s'ocupen de la cultura i la societat de la comarca de la Ribagorça. Tenint en compte que la Ribagorça és un territori dividit entre dues administracions autonòmiques, que hi són presents tres llengües –aragonès, català i castellà– i que des de sempre ha estat zona fronterera entre França i la península Ibèrica, el CERIB pretén potenciar-ne la investigació des d'un punt de vista aglutinador, de confluència. L'aportació és innovadora: treballar per la superació d'antigues picabaralles entre les zones ribagorçanes de parla catalana, aragonesa i castellana, odis que sovint han estat nodrits per postures externes al territori, les quals s'insereixen en el tradicional conflicte Barcelona-Madrid o catalanisme-castellanisme. Una de les fites assolides pel CERIB va ser l'organització, amb l'Institut Aragonès de Antropologia, de les jornades *La identitat a la Ribagorça i les seves zones d'influència*, els dies 9 i 10 de maig de 2003, a Benavarri. Les ponències estaven articulades al voltant de quatre línies per tal de debatre el tema de la identitat: la literatura popular, el patrimoni cultural, la llengua i la construcció de la imatge identitària. La voluntat dels organitzadors és, de fet, programar anualment un cicle de conferències i dedicar-lo cada any a un aspecte sobre la Ribagorça. Paral·lelament, el CERIB ha creat la revista *Ripacurtia* –nom llatí de la zona–, que anualment recollirà les ponències presentades

en cada edició de les jornades, a més d'altres articles relacionats amb el territori.

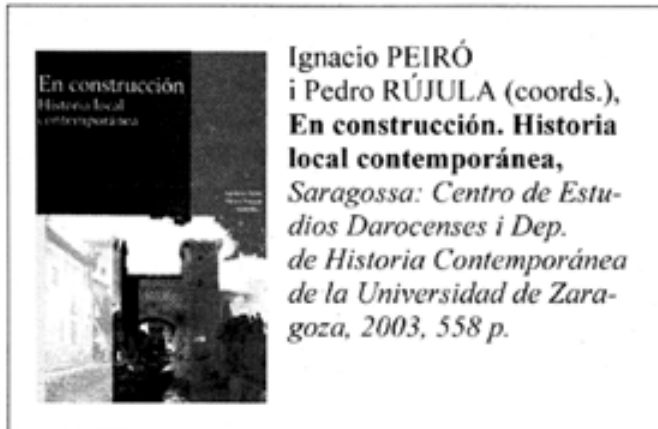
En el primer número, aparegut el novembre de 2003, el dossier està dedicat a la identitat a la Ribagorça i el conformen set articles (els quatre primers dels ponents de les jornades i tres de nova aportació). En el primer, l'antropòloga Josefina Roma reclama la recuperació del patrimoni artístic de la zona, patrimoni que podria esdevenir un motor clau de desenvolupament econòmic mitjançant el turisme. Després, el sociòleg Cecilio Lapresta s'ocupa de la situació de les llengües aragonesa i catalana a Aragó i tracta el sentiment identitàri dels aragonesos catalanoparlants. Tot seguit, el també sociòleg Josep Lluís Espluga tracta la visió que mútuament es tenen els aragonesos i catalans de les zones limítrofes entre ambdues comunitats. El quart article, del filòleg Hèctor Moret, és un estudi sobre la relació entre literatura popular i identitat, i destaca com a tret particular de les formes ribagorçanes les referències al caràcter fronterer de la zona. A més, els treballs de l'autor, junt amb altres de recopilació d'una literatura de transmissió oral en vies de desaparició, s'insereixen en els nombrosos esforços per recuperar el patrimoni cultural i lingüístic, patrimoni que conforma en gran manera la identitat col·lectiva de la Ribagorça. En aquesta línia, Isabel García i Carmen Castán reivindiquen la importància de la tradició oral com a conformadora de la identitat ribagorçana. D'altra banda, Carlos Barrull s'ocupa de la situació actual de la llengua catalana als territoris de la Franja ribagorçana, alhora que denuncia com el menyspreu exterior a la llengua autòctona ha creat un conflicte identitàri en una població que és aragonesa però que parla català. Finalment, l'historiador Oscar Jané estudia com en l'època moderna la identitat ribagorçana es va conformar en gran part per contraposició amb una altra identitat, la francesa, presentada en termes negatius pel govern de la monarquia hispànica, i com després aquest mateix govern va actuar per dinamitar un concepte d'identitat local que es veia com a perillós dins d'una monarquia amb tendències centralitzadores.

A més dels articles del dossier, en la seva miscel·lània *Ripacurtia* presenta tres escrits més. D'una banda, Glòria Francino fa una breu relació sobre fonts d'informació de la Ribagorça, oferint una eina útil per a futures investigacions sobre la comarca. D'altra banda, el filòleg Ramon Sistac s'ocupa de les variants de la llengua catalana i fa una anàlisi del ribagorçà, subgrup del català occidental. Alhora, denuncia la recessió tant del català com dels parlars híbrids de la comarca a causa de la constant expansió del castellà i també per la despoblació del territori. Finalment, el darrer text és un manifest del CERIB sobre la defensa de la llengua catalana a la Ribagorça, que fa una crida a les administracions públiques i a la societat aragonesa per treballar conjuntament en el reconeixement de les llengües pròpies d'Aragó.

El primer número de *Ripacurtia* destaca per l'alt nivell dels articles, i també per una edició acurada. La llengua dels textos és majoritàriament la catalana –només tres són escrits en castellà–, tot i que des del CERIB es potencia la

publicació en qualsevol de les llengües pròpies de la Ribagorça. És per això que s'hi troben a faltar articles en llengua aragonesa, tenint a més en compte que la major part de les entitats que col·laboren en aquest primer número són aragoneses.

Els objectius de futur del CERIB passen per consolidar les estructures, ampliar el nombre de socis i continuar fomentant l'estudi sobre la Ribagorça. Les properes jornades,

Ignacio PEIRÓ
i Pedro RÚJULA (coords.),
**En construcción. Historia
local contemporánea,**
*Saragossa: Centro de Estudios
Darocenses i Dep.
de Historia Contemporánea
de la Universidad de Zaragoza,*
2003, 558 p.

Històries locals aragoneses

Actes del III Congrés d'Història Local d'Aragó

Aquest volum recull el conjunt d'estudis i comunicacions que es presentaren al Tercer Congrés d'Història Local d'Aragó, que tingué lloc a Daroca l'any 2001 organitzat pel centre d'estudis darocens i el Departament d'Història Contemporània de la Universitat de Saragossa. Un any més, el repàs de les intervencions ens dona un testimoni no sols de la importància de la història local en l'aproximació a la narració de la història "general" per part d'un ampli conjunt d'historiadors aragonesos, sinó de la interrelació que existeix entre aquestes recerques i els problemes polítics més actuals.

En aquest sentit, la introducció dels professors Peiró i Rújula és il·luminadora perquè subratlla l'actual i creixent divergència que existeix entre el camí dels estudiosos professionals de la història i el que utilitza el poder com a instrument de consens i dominació, fins arribar a afirmar que «se están produciendo interpretaciones y reinterpretaciones del pasado a un ritmo tal que parecen amenazar al mismo futuro como lugar privilegiado de referencia en el debate político». Per això critiquen tant els "historiadors cortesans" com l'"ús públic" del passat en funció d'objectius polítics dirigits que converteixen i manipulen la història per reduir-la i simplificar-la en nom d'interessos turístics o d'una determinada "cultura del record" col·lectiva.

Des del seu punt de vista, Peiró i Rújula reivindiquen la deontologia de l'historiador i, amb això, el seu paper de

amb el títol *Despoblació a la Ribagorça. Memòria, oblit i realitat*, ja estan programades pels dies 2 i 3 de juliol de 2004, a Areny de Noguera. De ben segur que les ponències estaran a l'alçada de les primeres i que el segon número de *Ripacurtia* serà una realitat a finals de 2004.

Núria de Lucas Val

Universitat Autònoma de Barcelona

pertorbador de tota interpretació simplificada i mitificada del passat. Així doncs, davant les interpretacions planes, barroeres i maniquees del passat, els coordinadors del Tercer Congrés d'Història Local d'Aragó reclamen recerques que tinguin en compte la pluralitat, els canvis i els matisos d'un passat, que com a tal no és rígid i preestablert sinó *en construcció*.

Després d'aquesta introducció el volum continua amb les ponències –dividides entre propostes i reflexions– i les comunicacions –repartides segons els grans camps temàtics de «política», «societat», «símbols» i «cultura»–. Si analitzem les intervencions que havien d'animar la reflexió, podem trobar en les cinc propostes algunes de les línies que estan centrant els actuals interessos dels investigadors. En aquest sentit, la primera intervenció, a càrrec de Juan Sisinio Pérez Garzón (Universitat de Castella i la Manxa), versa sobre «la responsabilitat i les funcions de la història i dels historiadors» i podríem dir que recull i desenvolupa les reflexions anticipades per Peiró i Rújula en l'obertura del text. En particular, Pérez Garzón hi afegeix una crítica oberta a la metodologia seguida per un bon nombre d'historiadors occidentals fins a l'actualitat, viciada per quatre visions etnocèntriques intrínsecament interrelacionades: la primera es caracteritza pel tret cultural eurocèntric on el món modern s'identificaria amb Europa, la seva cultura (cristiana) i la tècnica; la segona, per l'enfocament polític de reconèixer l'estat-nació com a paràmetre per avaluar la història dels altres pobles extraeuropeus; la tercera, per assumir els valors de les classes mitjanes com a mesura per apreciar diferents societats, institucions, etc., i la quarta, per l'androcentrisme pel qual s'hauria produït l'exclusió sistemàtica de les dones de la història fins al revulsiu feminista dels anys seixanta del segle XX. La superació d'aquest llast és un dels objectius primerencs dels actuals historiadors –segons Pérez Garzón– per tal d'aconseguir el necessari establiment de ponts entre sistemes culturals i semiòtics diferents. Per això, l'autor reivindica el compromís de l'historiador envers la seva societat, a la qual ha de mostrar la dinàmica dels processos en tota la seva complexitat, precarietat i consegüent possibilitat de canvi.

A aquesta proposta de reflexió metahistòriogràfica, la segueixen un parell d'aportacions que han impulsat un gran nombre de recerques en els últims anys en camps com la violència política, per una banda, i la història de les dones, per l'altra. Així Eduardo González Calleja (Universitat Carlos III) reflexiona sobre la fenomenologia del cop d'estat al segle XX. N'ofereix un llarg recorregut,